

Nr 282.

Av herr **Heiding m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsök m. m.*

Genom proposition nr 167 till 1936 års riksdag framlades förslag till lösning av frågan om omorganisation av försöksverksamheten på jordbrukets område, vilken fråga sedan länge varit föremål för utredning. Beträffande den försöksverksamhet, som bedrivs av svenska mosskulturföreningen samt svenska betes- och vallföreningen, innebar förslaget, att hela denna verksamhet skulle läggas under den statliga försöksanstaltens omedelbara ledning. I vissa i anledning av propositionen väckta motioner förordades emellertid föreningarnas fortbestånd (sammanslagna) efter nuvarande plan och omfattning, alltså även med bibehållen försöksverksamhet. Riksdagens i enlighet med jordbruksutskottets utlåtande nr 83 fattade beslut innebar i här berörda del, att föreningarna förutsattes skola även efter omorganisationen utföra försök, som låge inom ramen av deras arbetsområden och vore av betydelse för deras upplysnings- och konsulterande verksamhet. Ett realiserande av de synpunkter jordbruksutskottet givit uttryck åt angående föreningarnas fortsatta verksamhet, särskilt med avseende å försöksverksamheten, kunde ej undgå att medföra en del förändringar i fråga om å ena sidan föreningarnas, å andra sidan den statliga försöksanstaltens behov, varav även ifrågavarande institutioners behov av statsanslag påverkades. Utskottet förutsatte därför, att dessa förhållanden gjordes till föremål för utredning och omprövning från Kungl. Maj:ts sida, så att frågan i denna del ånyo kunde föreläggas 1937 års riksdag.

Sådan utredning och de förslag, vartill utredningen givit anledning, ha nu — jämte annat — genom proposition nr 249 angående jordbruksförsök m. m. framlagts för riksdagen.

Denna motion avser endast den del av nyssnämnda proposition, vilken rubricerats såsom »1. Upplysnings- och försöksverksamhet på jordbruksområdet genom statsunderstödd förening», innefattande alltså föreningarnas behov av statsanslag efter genomförande av den beslutade omorganisationen av försöksverksamheten på jordbrukets område.

Utredningen har i första hand verkställts av en kommitté, bestående av vissa ledamöter av lantbrukshögskolans styrelse jämte andra särskilt tillkallade sakkunniga. De direktiv, varifrån denna kommitté haft att utgå, ha varit de uttalanden, som återfinnas i jordbruksutskottets förenämnda utlåtande nr 83. Av dessa uttalanden torde — utöver vad i det föregående redan anförts — för överskådlighetens skull här bära återgivas följande.

I likhet med dåvarande departementschefen hade utskottet funnit, att svenska mosskulturföreningen och svenska betes- och vallföreningen fortfarande borde bestå såsom av staten understödda institutioner. Deras sammanslagning till en, varför deras styrelser uttalat sig, hade syntes utskottet välbetänkt icke minst på grund därav att deras verksamhetsfält till stora delar sammanföle samt en rationalisering av organisationen och driften därigenom borde kunna ernås. Denna sammanslagning syntes alltså snarast böra genomföras.

Utskottet erinrade, att förutom mera praktiskt inriktad forskning inom föreningarnas arbetsområden samt den betydande upplysnings- och konsulterande verksamhet, som de utövat, i anslutning därtill en ganska omfattande försöksverksamhet bedrivits. Utskottet ansåge i likhet med motionärerna, att föreningarnas möjlighet att själva utöva försöksverksamhet vore av väsentlig betydelse för förtroendet till och framgången av deras konsulterande och upplysande verksamhet.

Om utskottet alltså ansåge, att föreningarna fortfarande borde utföra försök inom nu angiven ram, syntes dock anordningar böra vidtagas så att föreningarnas försök planlades på ett för samarbetet mellan föreningarna och de statliga försöksanstalterna lämpligt sätt. I detta syfte borde föreningarnas försöksplan, efter samråd mellan ifrågavarande institutioners ledare, underställas jordbruksförsöksrådet, inom vilket en representant för föreningarna borde äga säte och stämma, för att slutligt fastställas av högskolans styrelse.

Slutligen har utskottet, under hänvisning till att utskottet förutsatt ny utredning bland annat rörande föreningarnas anslagsbehov, anfört:

Slutlig ställning till föreningarnas anslagsbehov — däri inbegripet behov av medel för byggnadsarbeten — syntes därför ej böra tagas, förrän resultaten av denna utredning föreläge. *Utskottet ville emellertid framhålla, att föreningarnas verksamhet vore av sådan vikt och betydelse, att de borde erhålla det statliga stöd, som för bedrivande av deras av utskottet angivna arbetsuppgifter är av behovet påkallat.*

Vid bedömandet av anslagsbehovet för föreningarna efter sammanslagning ha kommitterade ansett, att båda de nuvarande föreningarnas försöksverksamhet låge inom föreningarnas arbetsområde och vore av betydelse för deras upplysnings- och konsulterande verksamhet. Då omfattningen av denna försöksverksamhet enligt de kommitterades mening icke överstege vad som enligt riksdagens uttalande kunde anses önskvärt och lämpligt, hade kommitterade räknat härmed vid uppgörande av sitt förslag. I fråga om betes- och vallföreningen skulle i stort sett icke behöva ske någon förändring beträffande arbetsfälten. Då staten förutsattes övertaga mosskulturföreningens försöksgårdar Flahult och Gisselås, komme emellertid föreningens mossodlingsförsök att avsevärt reduceras. Med hänsyn härtill föreslogs inrättandet av försöksfält å andra platser i skilda delar av landet, vilken anordning även skulle vara fördelaktigare för de ändamål, försöksverksamheten avsåg att tjäna.

Om alltså de kommitterade utgått från ett bibehållande i stort sett av samma arbetsområde för den sammanslagna föreningen, så har givetvis

en betydande rationalisering ägt rum, närmast tagande sig uttryck i personalminskning. Vad särskilt angår den kvalificerade personalen må framhållas, att de i de nuvarande föreningarna till denna kategori hörande 8 befattningshavarna — i mosskulturföreningen en föreståndare, en botanist och torvgeolog, 2 kemister och en försöksassistent (botanist) samt i betes- och vallföreningen en föreståndare, en försöksledare och en laborator — reducerats till 5: 2 avdelningsföreståndare (varav den ena tillika chef), en kemist och 2 botanister. Emellertid ha kommitterade utgått från att den rationalisering, som en sammanslagning av föreningarna till en komme att innebära, i första hand borde komma den ombildade föreningens effektivitet till godo och ej väsentligen avse att nedbringa statsanslagets storlek.

Vi kunna icke undgå finna denna synpunkt fullt riktig och överensstämmande med den uppfattning, som jordbruksutskottet vid 1936 års riksdag gav uttryck åt. En ökad effektivitet kan ej undgå att påverka anslagsbehovet. Kommitterade ha ock framhållit, att de anslag, som hittills lämnats föreningarna, icke möjliggjort för dessa att fullt tillfredsställande handhava sina försöksuppgifter. I detta avseende må erinras om att föreningarna oavslåtligen framhållit detta, men ehuru beklagligt kan det dock anses förklarligt, att deras framställningar ej rönt någon framgång under den tid, frågan om försöksverksamhetens organisation befunnit sig under utredning. Denna tid blev tyvärr mycket lång, och det har icke kunnat undgås att därunder överhuvud vårt lands försöksverksamhet på jordbruksområdet på grund av bristande resurser i vissa avseenden fört en tynande tillvaro vid jämförelse med andra länders, där under samma tid en synnerligen kraftig framryckning just på betes- och vallkulturens område ägt rum.

Det bör i detta sammanhang också erinras, att föreningarna från och med budgetåret 1933/1934 drabbades av den speciella beskärning med omkring 15 procent, som av statsfinansiella skäl genomfördes beträffande de flesta statsunderstöd till föreningar och sällskap. I olikhet med vad som ägt rum i fråga om de flesta andra av samma besparingsåtgärd drabbade föreningar, ha mosskulturföreningens och betes- och vallföreningens anslag icke senare blivit befriade från nämnda nedskärning.

Visserligen ha föreningarna genom ganska betydande icke statliga understöd och gåvor hittills lyckats hålla uppe sin verksamhet, men efter omorganisationen skulle sådana bidrag huvudsakligen bortfalla. Självfallet inverkar detta väsentligt på anslagsbehovet.

Kommitterade ha från de utgångspunkter, här i korthet berörts, kommit till ett sammanlagt anslagsbehov av 217 400 kronor eller 15 600 kronor mer än de statsanslag, som för närvarande utgå till föreningarna.

Kommittéförslaget har tillstyrkts av lantbrukshögskolans styrelse och i stort sett även av lantbruksstyrelsen. Lantbruksstyrelsen har emellertid (se prop. sid. 35) på vissa punkter funnit personalen väl knappt tilltagen. Sålunda framhåller styrelsen följande.

Det för den nya föreningens kemiska laboratorieverksamhet föreslagna antalet kemister — en kemist och en assistent i kemi — syntes icke vara tillfyllest för ifrågavarande arbetsuppgifter. För närvarande funnes nämligen två kemister anställda hos svenska mosskulturföreningen och en laboratorieassistent i kemi hos svenska betes- och vallföreningen. Dessutom hade föreningarna vid vissa tillfällen varit nödsakade dels att anställa extra arbetskraft för utförande av kemiska analyser och dylikt, dels, vilket särskilt gällde betes- och vallföreningen, att låta verkställa kemiska analyser på annat håll. Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning borde därför tagas under överbäggande, huruvida den nya föreningen icke borde erhålla ytterligare en assistent i kemi.

Vid riksdagens förordnande av att ifrågavarande föreningar skulle sammanslås till en gemensam förening, syntes hava förutsatts, att befattningshavarna hos nuvarande föreningar skulle erhålla i huvudsak motsvarande anställning hos den nya föreningen. I föreliggande förslag till avlöningsstat för den nya föreningens tjänstemän syntes emellertid icke hava medtagits några befattningar, motsvarande befattningarna såsom botanist hos mosskulturföreningen och såsom försöksledare hos betes- och vallföreningen. Även om en av dessa befattningshavare efter nuvarande föreståndarens för betes- och vallföreningen snart förestående avgång med pension kunde tänkas bliva placerad som avdelningsföreståndare i den nya föreningen — en möjlighet, som dock styrelsen icke kunde närmare bedöma — syntes den andra av ovannämnda befattningshavare icke kunna erhålla någon mot sin nuvarande tjänst svarande befattning hos den sammanslagna föreningen.

Vad lantbruksstyrelsen anfört rörande kemistpersonalen torde vara befoगत. Anställandet av ytterligare *en assistent i kemi* torde alltså få anses vara en nödvändig komplettering av personalstaten.

Vidare kan det väl näppeligen anses lämpligt, att laboratorieassistentens avlöning i den sammanslagna föreningen blir lägre än den nu är. F. n. utgår till denne, liksom till försöksassistenten, en avlöning, med tre ålders- och dyrtidstillägg, av sammanlagt 4 485 kronor, men är avlöningen till laboratorieassistenten i propositionen föreslagen till 3 600 kronor utan ålderstillägg.

Till frågan om botanist-försöksledarepersonalen, som även berörts av lantbruksstyrelsen och vilken personal styrelsen synes anse alltför svagt representerad redan i kommittéförslaget, återkomma vi i det följande.

Med iakttagande av det av lantbruksstyrelsen föreslagna tillägget beträffande kemistpersonalens sammansättning anse vi alltså kommittéförslaget innebära en under förhandenvarande omständigheter tillfredsställande lösning av frågan om den sammanslagna föreningens organisation och anslagsbehov.

Då det i propositionen framlagda förslaget är byggt på kommitténs och i princip visar stor förståelse för de ändamål, varom är fråga, kunna vi också så tillvida ansluta oss till detsamma, men på de punkter, där departementschefen ansett beskärningar böra äga rum, ha vi funnit oss böra angiva de skäl, som vi anse tala mot sådana beskärningar.

Då departementschefen gör följande allmänna uttalanden, kunna vi helt instämma.

»Då sålunda enligt utredningen åsyftas, att föreningen bör beredas tillräckliga medel för att göras oberoende av gåvomedel, särskilt från vissa affärsintressens sida, samt för att på rätt sätt kunna handhava sina försöksuppgifter, ej minst i avseende å bearbetning och publicering av vunna försöksresultat, finner jag mig helt kunna instämma i dessa utgångspunkter. Det torde även i övrigt stå klart att då nu riksdagen förutsatt, att försök på växtodlingens område skola även i framtiden utföras i samband med den upplysnings- och konsultationsverksamhet, som hittills bedrivits av svenska mosskulturföreningen samt betes- och vallföreningen, detta beslut icke får göras illusoriskt genom en så knapp medelstildelning att de försök, som utföras, genom bristen på kvalificerad personal eller andra resurser bliva värdelösa. Det torde särskilt böra erinras, att enligt riksdagens uttalande försöksplan för föreningen skall liksom den rent statliga försöksverksamhetens försöksplaner underställas jordbruksförsöksrådet. Härvid torde vara nödvändigt, att erforderlig garanti förefinnes för ett tillförlitligt och sakkunnigt utförande av försök även enligt den för föreningen gällande försöksplanen.»

Men då departementschefen därefter förordar vissa nedskärningar av organisation och anslag, anse vi, att dessa nedskärningar i förslaget icke låta sig förena med den uppfattning, departementschefen i enlighet med det nyss ovan anförda själv givit uttryck för.

Särskilt betänklig synes oss vara den ytterligare reducering av botanistpersonalen, som departementschefen förordat, vilket även innebär en minskning i den kvalificerade personalen med ännu en (alltså från 8 till 4). För närvarande disponera föreningarna följande botanister: mosskulturföreningen en botanist och torvgeolog och en försöksassistent för vegetationsgården (denne tjänstgör som försöksledare-botanist och kan även räknas till den kvalificerade personalen) samt betes- och vallföreningen en botanist-försöksledare och en laborator för den botaniska analysverksamheten. Att genom denna reducering ett avsevärt försvagande i organisationen äger rum är givet. Att *en* botanist, särskilt som på honom även måste falla uppgiften som torvgeolog, omöjligt kan fylla de uppgifter, vilka tillhöra de nuvarande fyra tjänstemän, som i de nuvarande föreningarna tillgodose behovet av kvalificerad botanisk sakkunskap, ligger i öppen dag. Vi erinra, att lantbruksstyrelsen i sitt ovan återgivna yttrande uttalade sig i den riktningen, att även kommittéförslaget på denna punkt var för snävt tillmätt.

Vi anse oss därför böra föreslå, att i enlighet med det tillstyrkta kommittéförslaget *två botanistbefattningar* upptagas i personalstaten.

Enligt kommittéförslaget skulle de två botanisterna åtnjuta samma löneförmåner eller en grundlön av 5 200 kronor. Emellertid synes det oss lämpligast, att viss skillnad i lönehänseende göres mellan de två botanistbefattningarna. Den tjänsteman, som nu i mosskulturföreningen bestrider uppgiften såsom botanist och torvgeolog, åtnjuter för närvarande en av lant-

bruksstyrelsen stadfäst grundlön, som med 1 400 kronor överstiger den till föreningens kulturingenjörer m. fl. utgående grundlönen. Enligt förslaget skulle grundlönen för botanist inom den sammanslagna föreningen vara densamma som för kulturingenjörkonsulent. Befattningen som botanist och torvgeolog i den nya föreningen skulle alltså bli avsevärt sämre avlönad, såväl absolut som relativt taget, emot vad fallet är för närvarande. Med hänsyn till de synnerligen maktpåliggande uppgifter, som påvilda denna botanist och vikten av att å befattningen fortfarande kunna erhålla väl kvalificerad arbetskraft, torde det sålunda vara nödvändigt höja grundlönen till denna tjänsteman och finna vi, att ett belopp av 1 400 kronor i sådant avseende skulle vara skäligt.

Vi föreslå alltså att de två botanistbefattningarna bibehållas i personalstaten men att den ena, med uppgift även såsom torvgeolog, erhåller en till 6 600 kronor höjd grundlön.

Departementschefen har vidare ansett arvoden till *två försöksassistenter* med placering å olika orter inom norra och mellersta Sverige böra utgå ur personalkostnadsberäkningarna med den motivering, att »erforderliga fasta organisationer för försöksverksamhet å vissa trakter av landet synas mig nämligen böra tillgodoses genom de statliga försöksgårdar, som nu finnas eller framdeles komma till stånd såväl å fast mark som å mossjord». Härigenom skulle även vinnas en besparing av resekostnader med 2 000 kronor. Enligt kommitterades plan skulle dessa försöksassistenter huvudsakligen avses för de försöksfält, som dels redan finnas och dels äro förordade att komma till stånd bland annat på grund av mosskulturföreningens försöksgårdars överföring till staten. Att dessa försöksfält äro nödvändiga torde vara ställt utom allt tvivel, och att de resande försöksassistenterna äro erforderliga för deras skötsel synes lika uppenbart. Icke heller disponera föreningarna enligt förslaget annan personal, som kan ersätta dessa försöksassistenter i fråga om dylikt arbete. Den motivering departementschefen anfört för att icke bibehålla dessa assistenter synes ej kunna rubba detta sakförhållande. Vi måste alltså för vår del även på denna punkt förorda kommittéförslaget.

Under den tid, dessa assistenter icke behöva besöka försöksfälten, böra de kunna förläggas till huvudanstalten vid Ultuna. Enligt vad vi inhämtat, borde de där kunna biträda med sådant arbete, för vilket eljest extra arbetskrafter skulle behövas.

Denna fråga har sammanhang med den minskning, som departementschefen föreslår i omkostnaderna för försöksverksamheten. Härutinnan har departementschefen anfört följande:

»Mot planläggningen enligt kommittéutlåtandet av föreningens verksamhet i övrigt har jag i princip icke något att erinra. Omkostnaderna för verksamheten hava emellertid synts höga, särskilt vad angår försöksverksamheten. Innan närmare erfarenhet av arbetet vunnits, torde en omfattning av

verksamheten, som nödvändiggör så stora omkostnader som de föreslagna, böra undvikas. En anpassning av arbetsuppgifterna efter den enligt mitt förslag minskade personalen vid föreningen synes jämväl böra föranleda en begränsning av omkostnaderna. Med hänsyn härtill förordar jag att, frånsett nyssnämnda avförande från omkostnaderna av 2 000 kronor för bestridande av två assistenters resor, de i kommittéutlåtandet beräknade omkostnaderna nedbringas med ytterligare 10 000 kronor.»

Då departementschefen alltså icke — utöver vad som sammanhänger med de två försöksassistenternas såsom överflödiga ansedda verksamhet — i princip haft något emot planläggandet enligt kommittéutlåtandet av föreningens verksamhet, torde redan av den anledningen betydande svårigheter uppstå att finna vilka försöksuppgifter, som böra kunna drabbas av denna beskärning. Vad därefter angår, att anpassningen av arbetsuppgifterna efter den minskade personalen jämväl skulle medföra en begränsning av kostnader, torde böra framhållas, att i den mån exempelvis nödvändig tillsyn av försöksfält måste äga rum och detta icke kan ske genom anlåtande av den fasta personalen, kostnaderna för anordnande på annat sätt av sådan tillsyn måste drabba försöksverksamhetens medel.

Med anledning härav få vi för vår del även på denna punkt förorda ett bibehållande av kommittébetänkandets kostnadsberäkning.

I förhållande till vad departementschefen förordat innebär alltså vad vi sålunda föreslagit, att personalen ökas med en botanist med 6 600 kronor i grundlön samt en assistent i kemi och två försöksassistenter avlönade enligt de i kommittéförslaget i sådant hänseende angivna grunder, samt att beräkningen av omkostnaderna för föreningens verksamhet ökas med 12 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställa vi,

att riksdagen må besluta de ändringar i Kungl. Maj:ts i propositionen nr 249 framlagda förslag såvitt angår »Upplysnings- och försöksverksamhet på jordbruksområdet genom statsunderstödd förening», som vi ovan föreslagit.

Stockholm den 6 april 1937.

Arthur Heiding.

Felix Hamrin.

Nils Gabrielsson.

Elof B. Andersson.

K. I. Sköldén.

